

Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств / О.Ю. Сова // Вчені записки. Ун-т економіки та права «КРОК». Сер.: Економіка. – 2014. – Випуск 37. – С. 97-103.

УДК 336.131:65.012.8

О.Ю. Сова

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківського бізнесу,
Університет економіки та права «КРОК»

Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств

Постановка проблеми

В умовах кризових тенденцій розвитку світової економіки підприємства здійснюють свою діяльність під впливом низки дестабілізуючих факторів, серед яких: військово-політичні загрози, економічні обмеження, несталість законодавства, нерозвиненість фінансового ринку, недосконалість інструментарію застосування сучасних методів управління. Отже, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємств, як інструмента захисту від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, вимагає відповідності останньої критеріям гнучкості та безперервності, а також необхідності узгодження та реалізації фінансових інтересів суб'єктів управління. За таких умов першочерговою потребою є вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ефективність діяльності суб'єктів, що господарюють у ринковій економіці, обумовлюється багато в чому станом їх фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки і стійкості підприємства. Аналіз економічної літератури в аспекті дослідження

фінансової безпеки підприємства показав, що значна увага приділяється у працях вітчизняних науковців визначенню сутності категорії фінансової безпеки [1; 5; 6], переліку окремих загроз та індикаторів фінансової безпеки [2-4; 12], висвітленню певних підходів до забезпечення фінансової безпеки [7; 8; 11]. Однак, механізм управління фінансовою безпекою підприємств в умовах глобалізації та шляхи його вдосконалення в епоху сучасних інтеграційних процесів є ще недостатньо розробленими.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Недосконалість трактування елементів системи управління фінансовою безпекою та низка дискусійних питань, пов'язаних із структуруванням даного поняття в економічній науці, зумовлюють об'єктивну необхідність пошуку шляхів вдосконалення елементів механізму управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення шляхів підвищення фінансової безпеки підприємств на основі аналізу фінансових результатів вітчизняних суб'єктів господарювання, а також розробка заходів, які мають здійснюватися державою, для забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємств за умов інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Прояв загроз безпеці економіки підприємства відобразатиметься на його фінансовому стані, саме через це необхідним є застосування системи управління фінансовою безпекою, яка повинна враховувати альтернативні шляхи забезпечення безпеки підприємства.

Фінансова безпека підприємства може бути визначена як стан системи економічних відносин на підприємстві, який у межах наявних фінансових інструментів забезпечує досягнення кінцевих цілей фінансових стратегій, та може бути виражений у кількісних та якісних показниках, відповідно до принципів та обраних методів управління.

Широковживаним є визначення, дане І. Бланком, відповідно до якого фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначають на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому і перспективному періоді [1, с. 115].

Під управлінням фінансово-економічною безпекою підприємства розуміють систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, які пов'язані із забезпеченням захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз [2, с. 63].

Точне оцінювання загроз фінансово-економічній безпеці підприємства, розроблення та реалізація методів нейтралізації негативного впливу цих загроз вимагають побудови адекватного механізму управління фінансово-економічною безпекою.

Механізм управління економічною безпекою підприємства повинен включати методи (організаційно-технологічні, соціально-економічні, адміністративні, правові, соціально-психологічні, інформаційні), інструменти та заходи їх реалізації. До складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства Васильчак С.В. відносить такі елементи: сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку і технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінювання рівня фінансової безпеки. У такому розумінні механізм фінансового убезпечення підприємства становить єдність процесу управління і системи управління, що відповідає існуванню діалектичної суперечності змісту (процес управління) і форми (структура управління) [3, с. 152]. Систему управління можна розглядати як сукупність механізмів, необхідних для реалізації цілей управління.

Управління фінансовою безпекою залежить від обґрунтованого використання методів оцінки її рівня як бази й інструменту контролю та завдання орієнтирів для планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства. Виходячи із зазначеного, механізм управління економічною безпекою підприємства повинен включати сукупність взаємопов'язаних процесів планування, регулювання, мотивації і контролю, які забезпечують фінансову стійкість підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Структура механізму управління фінансовою безпекою підприємств. Джерело: [2, с. 298; 10].

Діяльності підприємства властиві різні за джерелами виникнення, характером, обсягом і структурним рівнем загрози. З метою визначення поточного рівня фінансової безпеки підприємства доцільно проводити докладний аналіз загроз негативних впливів на фінансову безпеку підприємства і можливих збитків, а також існуючої на підприємстві системи аналізу для оцінювання результатів його діяльності. Фінансова безпека відображає такий стан, за якого підприємство знаходиться у фінансовій

рівновазі, забезпечується його стійкість, платоспроможність і ліквідність в довгостроковому періоді; задовольняються потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; забезпечується захищеність фінансових інтересів власників підприємства; існує здатність протистояти існуючим і потенціальним небезпекам, що призводять до фінансового збитку.

Держава як регулятор підприємницької діяльності створює передумови для формування необхідного рівня фінансової безпеки у вигляді оптимальної монетарної, валютної, інвестиційної, бюджетно-податкової та інших політик, а суб'єкти підприємництва використовують надані можливості з метою максимізації очікуваних фінансових результатів. Сьогодні, в умовах глобальної конкуренції, питання оцінки рівня фінансової безпеки підприємств є досить актуальним, оскільки критерії підвищення фінансової безпеки досі залишаються дискусійними. Основним критерієм оцінювання стану фінансової безпеки на підприємстві є чистий прибуток.

Про незадовільний стан управління фінансовою безпекою підприємств в Україні свідчать фінансові результати діяльності підприємств України, зокрема частка збиткових підприємств у 1 кварталі 2014 року зросла на 16,8% порівняно з підсумками 2013 р. і склала 50,9%. Звичайно, беремо до уваги порушення економічної рівноваги через військові дії на території України. В 2013 році частка збиткових підприємств становила 34,1%, а у 2012 році – 35,5%, тобто спостерігалася спадна тенденція цього показника.

В 2011 році вітчизняні підприємства отримали 122,2 млрд. грн. чистого прибутку від діяльності, в 2012 році показник знизився до 101,9 млрд. грн.. 2013 рік завершено суб'єктами господарювання з прибутком в сумі 29,6 млрд. грн., а в першому кварталі 2014 р. фінанси підприємств відображають кризові явища в економіці в значних обсягах – збиток 184,6 млрд. грн..

Частку збиткових підприємств України за видами економічної діяльності наведено у табл. 1.

**Фінансові результати діяльності підприємств України
за 2011-2014 рр., %**

	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.				Підприємства, які одержали збиток, %			
	2011	2012	2013	1 кв. 2014	2011	2012	2013	1 кв. 2014
Усього	122210,0	101884,7	29602,8	-184552,3	34,9	35,5	34,1	50,9
сільське, лісове та рибне господарство	25565,9	26992,7	16005,4	-561,2	17,0	21,7	20,2	11,5
промисловість	58662,3	21353,4	13204,5	-84254,2	37,4	37,6	36,8	54,7
будівництво	-3845,8	-71,1	-5547,2	-1919,5	39,5	39,5	37,9	52,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотр. засобів	21591,5	9608,0	-8572,5	-37784,8	33,3	34,0	33,0	48,1
транспорт, складське господарство, поштова діяльність	8741,4	7524,9	2470,1	-5377,2	36,6	38,2	36,9	57,6
тимчасове розміщ. й орг. харчування	-571,6	-862,5	-1266,0	-2162,4	39,7	41,1	40,3	66,3
інформація та телекомунікації	4440,7	6300,1	6729,8	-5393,3	38,9	36,4	36,5	51,9
фінансова та страхова діяльність	12423,2	37984,3	23928,5	-6047,4	40,5	39,7	39,1	35,8
операції з нерухомим майном	-12060,8	-8539,5	-8465,4	-10672,6	45,8	44,7	42,2	56,7
професійна, наукова та техн. діяльність	11167,8	-165,5	-6293,1	-28477,7	37,1	37,8	36,6	46,4
діяльність у сфері адм. та допом. обслуговування	-2213,2	3889,4	-1494,7	-1498,5	38,8	39,5	35,5	42,8
освіта	100,9	136,8	138,6	24,7	31,6	31,9	30,2	24,2
охорона здоров'я та надання соц. допомоги	-119,8	30,5	-32,9	-491,8	38,7	37,3	35,3	57,5
мистецтво, спорт, розваги та відпоч.	-1706,2	-2280,4	-1177,6	129,2	43,8	45,7	42,8	67,6
надання інших видів послуг	33,7	-16,4	-24,7	-65,6	33,7	36,2	32,0	34,5

Джерело: складено автором на основі [9].

Такі тенденції до зростання частки збиткових підприємств та погіршення рентабельності операційної діяльності підприємств України можна пояснити об'єктивними причинами, зокрема загостренням політико-

економічної ситуації в країні. Проте можна виявити приклади підприємств, які мають достатній резерв для успішної діяльності у такій складній ситуації, а, отже, серед суб'єктивних чинників погіршення фінансово-економічних результатів діяльності можна назвати недостатню увагу керівників підприємств до проблем фінансово-економічної безпеки та забезпечення стійкого до зовнішніх та внутрішніх загроз фінансово-економічного стану підприємства.

Підвищення фінансової безпеки в умовах глобалізації насамперед передбачає поліпшення основних показників розвитку підприємств, досягнення рівня країн із розвинутою економікою. Для цього необхідно здійснювати постійний аналіз діяльності підприємств та використовувати світовий досвід забезпечення фінансової безпеки підприємств як на державному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання.

Входження України на світові фінансові ринки в умовах фінансової глобалізації є складним і тривалим процесом. Тому кожний крок на шляху до інтеграції має бути ретельно обґрунтованим і сприяти розвитку на підприємствах надійної системи фінансово-економічної безпеки. Важливим цільовим спрямуванням системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах.

Наприклад, спостерігаючи недосконалість методології в області коефіцієнтного аналізу фінансового стану суб'єктів підприємництва, запропонуємо заходи вдосконалення системи управління фінансовою безпекою підприємств:

- уточнення нормативів за головними коефіцієнтами фінансового аналізу, а також розроблення нормативів за окремими видами економічної діяльності;
- розроблення системи критеріїв та індикаторів оцінки рівня економічної безпеки підприємництва регіону та її систематичний моніторинг;

- визначення рівня конкурентних переваг підприємства у взаємодії з зовнішнім та внутрішнім середовищами;
- уточнення економіко-математичних методів та моделей, які надають можливість комплексно описувати всі складові системи фінансово-економічної безпеки підприємства і взаємозв'язки між ними;
- здійснення моніторингу та прогнозування основних індикаторів системи фінансово-економічної безпеки підприємства на основі трендових моделей динаміки окремих показників ефективності функціонування системи безпеки або трендової моделі динаміки узагальненого показника тощо.

В сучасних умовах інтеграційних процесів існує необхідність розроблення, затвердження і реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства у вигляді відповідної програми на перспективу; постійного моніторингу реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці з метою своєчасного їх виявлення та розроблення заходів щодо їх нейтралізації.

Визначаючи сукупність власних фінансових інтересів підприємства у складі його місії, критеріїв оцінки стану фінансової безпеки і прогнозу кількісних значень індикаторів системи фінансової безпеки на перспективу, забезпечуватиметься збалансованість фінансових інтересів підприємства, окремих його підрозділів і персоналу.

При своєчасному розробленні та застосуванні заходів із нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства, розширюватиметься поле щодо створення стимулів для ефективного використання ресурсного потенціалу, запровадження інноваційних проектів на підприємствах України.

Висновки

В умовах фінансової нестабільності, яка характеризується коливанням факторів зовнішнього середовища підприємства, загрозами його фінансових інтересів з боку окремих суб'єктів господарювання, високим рівнем

фінансових ризиків, одним з актуальних напрямів управлінської діяльності підприємства є забезпечення його фінансової стійкості. Діяльність державних органів управління в галузі поліпшення фінансової безпеки підприємств має бути спрямована як на активізацію підприємницької діяльності, так і на підвищення їх конкурентоспроможності.

Для мінімізації ризиків та максимального використання переваг вітчизняних підприємств від інтеграційних процесів, державі слід проводити виважену політику, яка включатиме наступні складові: удосконалення політики державного регулювання діяльності підприємств, стимулювання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних компаній, удосконалення процедур стандартизації та сертифікації продукції, сприяння експорту, спрямоване на відкриття іноземних ринків для вітчизняних промислових підприємств. Реалізація таких заходів дозволить не лише мінімізувати негативні соціально-економічні наслідки глобалізаційних процесів, але й значно укріпити конкурентні позиції вітчизняних підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Україна має скористатись досвідом розвинених держав та усунути недоліки власної державної регуляторної політики, а саме – делегувати повноваження розвитку підприємництва на місцевий рівень. Це доцільно у зв'язку з тим, що місцеві органи самоврядування об'єктивно мають більше можливостей проводити ефективну політику підтримки та розвитку підприємництва, оскільки глибше усвідомлюють проблеми та специфіку розвитку бізнесу у регіоні.

Отже, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства є невід'ємним елементом системи його управління. Досягнення необхідного для функціонування й успішного розвитку рівня фінансової безпеки є можливим завдяки розробленню та реалізації взаємоузгоджених дій державних регулюючих органів та керівництва суб'єктів господарювання. Саме розроблення інструментів механізму управління фінансовою безпекою підприємств повинно стати предметом подальших досліджень у цій сфері.

Література

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
2. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич[за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с.
3. Васильчак С.В. Управління фінансовою безпекою підприємства / С.В. Васильчак, Н.В. Процикевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.18. – С. 151-153.
4. Д'яконова І.І. Ресурсно-функціональний підхід у дослідженні фінансової безпеки підприємства та корпоративного управління / І.І. Д'яконова, Ю.М. Петренко // Бізнес інформ. – 2013. – № 2. – С. 188–193.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наукова монографія / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева. – К.: НАУ, 2010. – 232 с.
6. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л.: [б. в.], 2011. – 380 с.
7. Нусінова О.В. Оцінка фінансової безпеки підприємств: монографія / О.В. Нусінова. – Кривий Ріг: Діоніс, 2011. – 189 с.
8. Основи формування економічної безпеки України: колективна монографія / за заг. ред. Мойсеєнко І.П. – Львів: СПОЛОМ, 2011. – 208 с.
9. Статистична інформація // Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Теоретико-методичні та прикладні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.В. Череп. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 311 с.

11. Фінансова безпека будівельних підприємств: монографія / Ю.М. Воробйов, О.І. Воробйова, О.Г. Блажевич; Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімф.: АРІАЛ, 2013. – 179 с.

12. Формування фінансової безпеки підприємства: монографія / О.В. Родіонов [та ін.]; Луган. нац. аграр. ун-т. – Луганськ: Ноулідж, 2011. – 247 с.